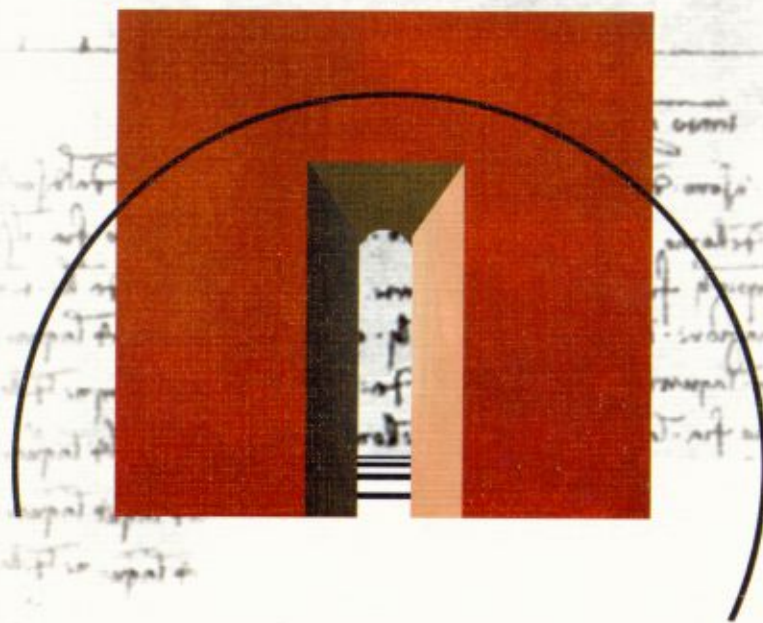

Гжегож В. Колодко

**ГЛОБАЛІЗАЦІЯ
І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ПОСТСОЦІАЛІСТИЧНИХ
КРАЇН**

Видавництво
«Основні цінності»

17

Серія
«Сучасна думка»

ПЕРЕДМОВА ДО УКРАЇНСЬКОГО ВИДАННЯ

Упродовж 90-х років Україні довелося пережити важкі випробування. Спершу було потрясіння, викликане занепадом соціалістичної економічної системи і раптовим розпадом Радянського Союзу, а потім — болісний процес ринкових перетворень, який зачепив усі верстви населення. Незважаючи на це (а можливо навіть через це), копіткий процес створення ринкової економіки необхідно продовжувати. Суть тільки в тому (дрібничка!), що робити це треба добре. Але що у даному випадку означає «добре»? Для кого «добре» і які критерії оцінки? Яку шкалу обрати для міжнародних порівнянь?

Адже навіть досвід сусідньої Польщі, яка ще декілька років тому вважалася безперечним лідером процесів постсоціалістичних перетворень на всьому терені Центральної та Східної Європи та колишнього Радянського Союзу, останнім часом став набагато менш переконливим і надихаючим. Якщо услід за періодом «шоку без терапії» 1990 — 1993 років Польщі вдалося вивести економіку на шлях надзвичайно швидкого зростання у 1994 — 1997 роках, коли ВВП загалом збільшився приблизно на 28 відсотків, інфляція знизилася на дві третини, а безробіття на третину, країну було прийнято до ОЕСР, то згодом, у 1998 — 2001 роках, під час «охолодження без сенсу» ВВП збільшився тільки на 15 відсотків.

А в Україні (а також у Росії) у 2000 — 2001 роках спостерігається набагато швидший ріст, ніж у Польщі. Вона втратила позицію лідера у справі постсоціалістичної трансформації, і через 12 років після її початку опинилася у стані явної кризи, причому не тільки

фінансової. Це яскраво ілюструють дані про зміни ВВП протягом згаданих трьох періодів.

Чому так сталося? Невже системна трансформація була історичною помилкою? Трансформація, тобто послідовний перехід до ринкової економіки, громадянського суспільства, і демократизація є гарною ідеєю для майбутнього — в Україні, як і в Польщі, в Росії, як і в Казахстані, в Естонії, як і у Словенії, а також в інших більше ніж двадцяти країнах нашого регіону. Однак проблема полягає в тому, щоб правильно скеровувати трансформацію, щоб у ході її реалізувати доладну стратегію розвитку власної економіки (так, як це робить, наприклад, Китай) і, відповідно з системними перетвореннями, скоординувати політику сталого економічного росту таким чином, як ми це робили у 1994 — 1997 роках.

Проте це вимагає не тільки певних політичних здібностей, але також великих економічних знань, як теоретичних, так і практичних. При цьому практичні знання неможливо здобути інакше, ніж у ході практичної діяльності, зокрема через помилки. І зараз Україна має ту перевагу, що, відстаючи від Польщі у справі структурних реформ і створення інститутів ринкової економіки, а також інтеграції з світовою економікою, може навчатися на чужих, а не тільки на власних помилках. Тепер Україна може робити правильні висновки не тільки з невдалого «шоку без терапії», застосованого в Польщі на початку 90-х років на хвилі наївного неолібералізму, але також і з помилкової та шкідливої концепції «охолодження без сенсу» наприкінці 90-х. Але найбільш корисним досвідом була б ефективна політика під час здійснення програми «Стратегія для Польщі». Адже і перед тим, і пізніше економічна політика спиралася на помилкові теоретичні засади, а ефективну економічну політику можна проводити тільки на ґрунті ефективної економічної теорії. Польщі це вдалося тільки у 1994 — 1997 роках.

Отже, трансформація не є поганою сама по собі; поганими можуть бути і, на жаль, бувають, зокрема в Україні, економічна стратегія й економічна політика. З цього треба робити правильні політичні й економічні, теоретичні й практичні висновки, на державному й місцевому рівнях, в управлінні й бізнесі.

Робити розумні висновки ніколи не буває запізно. Успішна трансформація має привести до ефективної і конкурентоспроможної на зовнішньому ринку ринкової економіки, функціонування якої задовольнятиме потреби не тільки нечисленних обраних, але й великих народних мас. Боротьба за таку трансформацію триває вже протягом половини життя покоління, і принаймні стільки ж знадобиться, щоб увінчати (якби ж то переможно) ці історичні змагання.

Існують спроби пояснити наші економічні труднощі процесом глобалізації, що розвивається в оточуючому світі. Але це також є непорозумінням. Глобалізація, тобто лібералізація й послідовна інтеграція ринків товарів і капіталу, а також (меншою мірою) робочої сили, що до цього часу функціонували окремо, є не тільки неминучою, але й необхідною. Напевно, вона приносить з собою більше хорошого, ніж поганого, передусім відкриваючи також і для нас інші частини світового ринку, даючи нам доступ до чужих заощаджень у вигляді закордонних інвестицій, запозичення сучасних технологій з більш розвинутих країн.

Але глобалізація несе з собою також додаткові ризики у вигляді можливостей переведення за кордон отриманого у нас прибутку. В такому разі капітал, замість того, щоб примножуватися з користю для нас, стає інструментом експлуатації наших країн міжнародними інвесторами і спекулянтами. А додаткові й краще оплачувані робочі місця будуть створюватися не у нас, а в інших куточках глобального містечка, але за наш рахунок. Проте немає сенсу опиратися глобалізації. Таким чином, остаточний результат залучення до процесу глобалізації залежатиме від того, з яким мистецтвом відпрацьована наша стратегія розвитку і політика економічного зростання, а також від їх творчого поєднання з послідовною розбудовою інституційної системи для потреб ринкової економіки, що народжується. Іншими словами, якщо іноді глобалізація, пов'язана з постсоціалістичною трансформацією, справляє поганий вплив — то не тому, що глобалізація є чимось поганим, а з тієї причини, що уряд неспроможний проводити мудру й ефективну політику.

Власне ці складні, але й водночас такі захоплюючі питання розглянуто у книзі. Вона, зокрема, народилася у результаті копіткої аналітичної праці автора над так званим поствашингтонським консенсусом під час його перебування у Міжнародному валютному фонді й Світовому банку. Але в основному її зміст черпався з глибоких порівняльних досліджень передумов стабільного соціально-економічного розвитку, а також досвіду, отриманого безпосередньо з управління польською економікою впродовж найбільш сприятливого періоду, тобто під час реалізації уже згаданої «Стратегії для Польщі».

Ретроспективний аналіз стосується не тільки особливо докладно розглянутих 90-х років, зокрема причин, перебігу й наслідків Великої трансформаційної депресії, але охоплює також попередній період — аж до 50-х років. Цей відрізок часу був потрібним для того, щоб нагадати про швидке економічне зростання соціалістичних країн протягом майже усіх сорока років, що передували етапу системної трансформації. В Україні також треба про це пам'ятати, тому що і тут у 1950 — 1989 роках відбулося значне підвищення виробництва та рівня життя, про що стали забувати під враженням пережитих труднощів 90-х років.

Часові рамки перспективного аналізу сягають двох послідовних поколінь: розроблено гіпотетичні альтернативні сценарії економічного розвитку на період до 2050 року. Отримані результати однозначно доводять, що наші злети й падіння у майбутньому залежатимуть виключно від нас самих — від наших здібностей та працьовитості, а понад усе — від здатності використати шанси, які дає і трансформація, і глобалізація.

У рівній мірі це стосується України, яка на початку XXI сторіччя має набагато більше додаткових шансів, ніж загроз своєму розвитку. Такий висновок зумовлений вже наявним прогресом у справі створення інституційної системи й механізмів ринкової економічної системи, хоча він поки що занадто повільний. Не можна скидати з рахунку також і вельми сприятливий геополітичний чинник — географічне розташування України між Росією і рештою країн СНД та Польщею і Європейським Союзом. Нарешті, важливе значення

має якість людського капіталу, котра в Україні, як і в багатьох інших країнах нашого регіону, набагато вища, ніж у країнах так званих «нових ринків», що мають приблизно такий самий рівень ВВП на душу населення.

Тому я із задоволенням сприймаю вихід цієї книги в перекладі українською мовою. Вона вже видана англійською й польською мовами, а незабаром буде перекладена також російською. Це є важливим, тому що таким чином ще більше розширюється поле, на якому точиться велика теоретична і політична дискусія навколо зв'язків між глобалізацією й трансформацією та передумов соціально-економічного розвитку у подальшій перспективі.

Я вдячний Олександрю Пасхаверу за доброзичливу зацікавленість і сприяння у виданні цієї праці. Хочу також подякувати Ларисі Романенко за надану допомогу під час підготовки української версії книги, а над усе — перекладачеві й видавцям, без яких мій твір не зміг би потрапити до рук українських читачів. Маю надію, що книга для них буде не тільки цікавою і схилитиме до роздумів, але й заохочуватиме до плідної діяльності.

Гжегож В. Колодко

<http://kolodko.tiger.edu.pl>

Рочестер, Нью-Йорк, жовтень 2001 року

має якість людського капіталу, котра в Україні, як і в багатьох інших країнах нашого регіону, набагато вища, ніж у країнах так званих «нових ринків», що мають приблизно такий самий рівень ВВП на душу населення.

Тому я із задоволенням сприймаю вихід цієї книги в перекладі українською мовою. Вона вже видана англійською й польською мовами, а незабаром буде перекладена також російською. Це є важливим, тому що таким чином ще більше розширюється поле, на якому точиться велика теоретична і політична дискусія навколо зв'язків між глобалізацією й трансформацією та передумов соціально-економічного розвитку у подальшій перспективі.

Я вдячний Олександру Пасхаверу за доброзичливу зацікавленість і сприяння у виданні цієї праці. Хочу також подякувати Ларисі Романенко за надану допомогу під час підготовки української версії книги, а над усе — перекладачеві й видавцям, без яких мій твір не зміг би потрапити до рук українських читачів. Маю надію, що книга для них буде не тільки цікавою і схилить до роздумів, але й заохочуватиме до плідної діяльності.

Гжегож В. Колодко

<http://kolodko.tiger.edu.pl>

Рочестер, Нью-Йорк, жовтень 2001 року

Професор Гжегож В. Колодко — визнаний у світі авторитет у сфері економіки, фінансів та економічної політики. Відомий теоретичними досягненнями та успішною практичною діяльністю на посадах віцепрем'єра та міністра фінансів у польському уряді 1994—1997 рр., а також як експерт міжнародних організацій — Світового банку, МВФ, ОЕСР, ООН. Вважається одним з найвидатніших знавців проблематики системної трансформації, а також політики соціально-економічного розвитку.

Цим питанням і присвячена пропонована книжка. Її сторінки свідчать про виняткове знання непростих економічних, соціальних і політичних відносин, що не лише відкривають для постсоціалістичних країн нові можливості, але й створюють нові загрози їх економічному піднесенню. Особливо вдало автор охарактеризував складне переплетіння тенденцій розвитку в епоху сповненої суперечностей глобалізації.

Вагомий науковий доробок автора, який налічує 30 книжок і монографій, а також понад 300 статей і доповідей, відомий у багатьох країнах. Його твори вийшли у світ двадцятьма мовами, зокрема близько 100 праць — англійською. Професор Гжегож В. Колодко є найчастіше цитованим польським економістом у світовій літературі з даного предмету, а його працями користуються викладачі й студенти десятків навчальних закладів у Польщі та за її межами.

Протягом усієї своєї професійної кар'єри автор був пов'язаний з варшавською Головною торговою школою. Останніми роками він багато подорожував і викладав у провідних американських університетах. Нині він є директором TIGER — Дослідницького центру трансформації, інтеграції та глобалізації при АліМ ім. Козмінського у Варшаві, а також John C. Evans Professor in Polish and European Studies в Університеті Рочестер, Нью-Йорк.

ISBN 966-7856-18-6

9 789667 856182 >